

Forebyggelse og opsporing af vold og overgreb mod børn og unge

- tillæg til den eksisterende beredskabsplan for vold og overgreb

Målrettet ledere og medarbejder på 0-18 års området i Ballerup Kommune

Indhold

Indledning	3
Definition af overgreb	4
Vold	4
Seksuelt overgreb	4
Forebyggelse af overgreb	5
Opsporing af overgreb	6
Grader af viden	9
Bekymring	9
Mistanke	9
Konkret viden	9
Sparringsmuligheder	10
Viden	11
Underretningspligten	11
Januscenteret	11
Social- og boligstyrelsen	11

Indledning

Dokumentet har fokus på forebyggelse og tidlig opsporing af vold og overgreb mod børn og unge. Det henvender sig til ledere og medarbejdere på 0-18-årsområdet i Ballerup Kommune, som i deres daglige arbejde møder børn og unge.

Formålet med dokumentet er:

- at kvalificere institutioner og fagpersoners strategiske arbejde med at forebygge og opspore overgreb mod børn og unge i Ballerup Kommune.
- at angive tydelige sparrings- og handlemuligheder i forhold til at forebygge og opspore vold og overgreb på børn og unge i kommunen.

Forebyggelse af overgreb handler om at forhindre, at overgreb finder sted (eller gentager sig), og den tidlige opsporing handler om at udvikle systematikker til at opdage eventuelle overgreb mod et barn eller en ung så tidligt som muligt.

Har du mistanke eller viden om vold og/eller overgreb mod børn og unge, ligger det ud over den forebyggende og tidligt opsporende del, og du bør gå direkte til kommunens beredskab om håndtering af overgreb, som du finder [her](#) eller på www.ballerup.dk.

Definition af overgreb

For at kunne forbygge og opspore vold og overgreb mod børn og unge, er det vigtigt, at vi har en fælles forståelse af, hvad vold og overgreb er. En fælles forståelse hjælper fagpersoner med at reagere relevant og rettidigt, når et barn eller ung gennem ord, adfærd, leg eller andre udtryksformer giver tegn på, at noget er galt.

I Ballerup Kommune er definitionerne inspireret af Social- og Boligstyrelsens definitioner af vold og seksuelle overgreb.

Vold

Vold kan både være fysisk og psykisk. Der er tale om vold, når et barn eller ung udsættes for handlinger eller trusler, som skræmmer, smerter, krænker eller skader barnet eller den unge. Det gælder også, når barnet eller den unge er vidne til vold mellem andre, da dette også kan have alvorlige konsekvenser for trivslen og udviklingen.

Fysisk vold er handlinger, som påfører barnet eller den unge smerte eller fysisk skade.

Psykisk vold er handlinger eller trusler, som skræmmer, nedgør, kontrollerer eller krænker barnet.

Seksuelt overgreb

Seksuelle overgreb er handlinger, hvor et barn eller ung udsættes for eller inddrages i seksuel adfærd, som krænker barnets eller den unges integritet og personlige grænser. Overgrebet kan ses både med og uden fysisk kontakt. Her kan der være tale om både fysiske og ikke fysiske handlinger, såsom berøringer, seksuelle handlinger, blottelse, seksuelle beskeder eller deling af seksuelt materiale.

Overgreb kan også foregå digitalt. Digitale overgreb kan fx være seksuelle beskeder, grooming, deling af seksuelle billeder eller anden grænseoverskridende adfærd. Digitale overgreb kan både have karakter af seksuelle overgreb og psykisk vold.

Uanset overgrebets karakter er der tale om krænkelse af barnets eller den unges grænser, som kan have alvorlige konsekvenser for vedkommendes trivsel, udvikling og sundhed.

Kilde: <https://www.sbst.dk/boern/vold-og-seksuelle-overgreb/siso-videnscenter>

Forebyggelse af overgreb

Forebyggelse af overgreb handler om beskyttelse af børn og unge og om at understøtte deres udvikling, herunder deres evne til og mulighed for at mærke og udtrykke egne grænser samt se og respektere andres grænser.

I Ballerup Kommune arbejdes der systematisk og tværfagligt på at forebygge vold og overgreb mod børn og unge. Forebyggelsen er forankret i en tidlig og struktureret indsats, hvor fokus er på at skabe trygge miljøer, viden om egne og andres grænser og stærke relationer til barnet og den unge.

I det forebyggende arbejde, handler det bl.a. om:

- At styrke børn og unges trivsel, selvværd og evne til at sige fra. At styrke børn og unges forståelse for grænser, så de lærer at mærke og udtrykke egne grænser samt forstå og respektere andres. Herunder arbejdes der med åbenhed og dialog om svære emner. I dette arbejde skal børn og unge inddrages, fx gennem undervisning og dialog.
- At understøtte børn og unges digitale dannelse, herunder grænser, samtykke, sikker adfærd online og hjælp ved ubehagelige oplevelser på digitale platforme.
- At skabe trygge fysiske rammer for adfærd og samvær med børn og unge, bl.a. gennem en opmærksomhed på de fysiske rammer eller situationer, der udgør en potentiel risiko for, at børn og unge udsættes for overgreb.
- At skabe trygge og tillidsfulde relationer til børn og unge.
- At kompetenceudvikle løbende, så både nye og gamle medarbejdere er bekendt med tegn og signaler på mistvivl og hertil kender deres handlemuligheder og handleforpligtelser. Det kan blandt andet understøttes gennem fagligt oplæg, vejledning og sparring. Ved bekymring eller tvivl kan medarbejderne altid søge faglig sparring hos vagterne i Center for Børne- og Ungerådgivning på telefon 44772092. Ingen spørgsmål eller bekymringer er for små til at blive drøftet.
- At anvende omhyggelige ansættelsesprocedurer. Du finder Ballerups ansættelsesprocedurer på Kilden eller [her](#).
- At have en særlig opmærksomhed på børn og unge, som kan være i øget risiko for at blive udsat for overgreb eller for at overskride andres grænser. Det kan fx være børn og unge med funktionsnedsættelser eller børn og unge i udsatte positioner.
- At være opmærksom på mistvivl, risikoadfærd, grænseoverskridende adfærd hos børn og unge men også hos voksne.

Opsporing af overgreb

Opsporing af overgreb handler om at opdage eventuelle overgreb mod et barn eller ung så tidligt som muligt. Det sker gennem et generelt fokus på børn og unges trivsel og mistrivsel, herunder tolkning af tegn og reaktioner, udsagn og adfærdsmønstre, og sker typisk gradvist og gennem flere faser. Det kan fx være, at nogle børn fortæller direkte om vold eller overgreb, mens andre aldrig fortæller om det eller udsender små 'prøveballoner' for at afprøve omverdenens reaktion inden, at de eventuelt fortæller mere.

Grundlæggende handler opsporing om, at skole, BFO, klub og lignende har en opmærksomhed på og systematik for, at alle børn og unge bliver set af de fagprofessionelle, og at der skabes rum til nærværende snakke med mulighed for at spotte og gribe mulige prøveballoner, som eventuelt sendes afsted af barnet/den unge.

At den enkelte fagperson stiller sig til rådighed for barnet eller den unge og med troværdighed og nærvær signalerer, at de er en voksen, man kan stole på, som vil hjælpe og som kan rumme at høre en hemmelighed. Derfor må fagpersoner udvikle en særlig opmærksomhed og lydhørhed over for børn eller unge, som enten med ord eller adfærd forsøger at invitere til en samtale om overgrebene og samtidig afprøver, om den voksne kan holde til at høre hemmeligheden.

Samtidig er det vigtigt, at både systematikken og kulturen blandt de fagprofessionelle understøttes på en måde, så der er plads til den professionelle tvivl og til at lufte faglige hypoteser om overgreb.

Guide til den gode samtale:

- Vær opmærksom på barnets/den unges nonverbale kommunikation [kropssprog, tegninger, særlig optagethed, ritualer m.m.].
- Vis barnet eller den unge, at du er interesseret i deres perspektiv, erfaringer og ønsker.
- Sørg for, at barnet eller den unge føler sig set, hørt og forstået.
- Lyt, lyt og lyt – vær opmærksom på at støtte barnet/den unge ved at respondere med åbne udsagn.
- Hvis barnet/den unge fortæller noget, der giver anledning til mistanke om overgreb, så spørg neutralt ind til barnets/den unges udsagn, stil opklarende spørgsmål, tag udgangspunkt i de ord, barnet/den unge anvender, anvend generaliseringer som: jeg kender andre børn/unge, der har...
- Anerkend og respekter, hvis barnet/den unge ikke ønsker at sige noget, og vær opmærksom på, at opsporing af overgreb sjældent sker ved én samtale – børn og unges erkendelsesproces kan foregå over lang tid og består ofte af en række delerkendelser.
- Vær åben om, hvad barnet/den unge kan forvente af dig.
- Rund samtalen af, og bekræft barnet/den unge i at have handlet rigtigt, hvis barnet har fortalt om overgreb.

I det opsporende arbejde er der et særligt fokus på:

- Barnet eller den unges trivsel, mistrivsel, reaktioner, udsagn og adfærd.
- Observation og dokumentation af bekymringer herunder en systematisk opfølgning på børn og unges eventuelle prøveballoner.
- At fagpersonerne omkring barnet eller den unge gør brug af deres faglige dømmekraft og handler ved bekymring. Er man i tvivl, søg sparring hos nærmeste leder, sundhedsplejen, PPR eller vagterne .
- At bekymringer kvalificeres gennem faglig sparring med nærmeste leder, sundhedsplejen, PPR eller vagterne. Vagterne i Center for Børne- og Ungerådgivningen arbejder til daglig med underretninger, mistrivsel, vold, overgreb og støtte til børn, unge og deres familier. Hvis du er bekymret for et barn eller ung, eller er i tvivl om hvordan du skal forstå eller handle på en bekymring, står vagterne altid til rådighed for faglig sparring og dialog. Ingen spørgsmål eller bekymringer er for små til at blive drøftet. Læs mere om, hvordan du kontakter vagten under afsnittet 'Sparringsmuligheder' på side 10.
- At ledelsen understøtter korrekt handling på bekymringer og sikrer koordinering mellem relevante instanser.
- At alle medarbejdere er bekendt med at underretningspligten er personlig og at de er underlagt en skærpet underretningspligt jf. barnets lov § 133.

Det er en organisatorisk opgave at sikre, at fagpersoner i skoler, BFO og klub har fokus på de fornødne rammer til at arbejde systematisk med kontakt og samvær med børn og unge i mistrivsel. Det kan man f.eks. gøre ved at organisere arbejdet, så der er tid til individuel kontakt med alle børn/unge, ved at børn/unge jævnligt taler med en voksen om deres trivsel, og at børn/unge i mistrivsel får udpeget en fast voksen som kontaktperson.

Det er en ledelsesmæssig opgave at bane vejen for en åben og dialogbaseret kultur, hvor der er plads til at sætte ord på og drøfte den professionelle tvivl samt dilemmaer og barrierer i forbindelse med bekymring eller mistanke om overgreb. Det kræver blandt andet, at lederne har forståelse for den kompleksitet, som opsporing kan være forbundet med, og at de prioriterer at sætte tid af til refleksion og drøftelse både med den enkelte medarbejder og med den samlede personalegruppe.

Eksempler på, hvordan ledelsen kan etablere en åben kultur:

- Sæt kontinuerligt mistrivsel og overgreb på dagsordenen for at sikre, at tabu ikke spænder ben for opsporingen.
- Arbejd bevidst med kulturen på arbejdspladsen, skab plads til refleksioner, og understøt og anerkend medarbejdere, der bringer deres faglighed og en professionel tvivl i spil.
- Understøt, at det er legalt at være nysgerrig og undrende i forhold til egen og kollegaers praksis.
- Vær opmærksom på blinde pletter (hos ledelsen og blandt medarbejderne).
- Skab rammer, hvor det er muligt at drøfte og søge sparring – både kollegialt og ledelsesmæssigt.



Grader af viden

Graden af viden vil have betydning for, hvordan man som fagperson skal agere, når man får kendskab til eller mistanke om overgreb og krænkelse mod børn og unge. Man kan skelne mellem tre typer af viden – bekymring, mistanke og konkret viden.

Bekymring

En bekymring er en diffus oplevelse af, at der er noget galt i et barns eller en ungs liv eller i dets familie.

Her er ikke tale om, at man har konkret viden om en konkret handling begået af en bestemt person. Bekymringen bør føre til observation, faglig sparring og øget opmærksomhed på barnet eller den unge for bedre at forstå barnets perspektiv og dets trivsel.

Mistanke

Mistanke forstås som mere end blot en bekymring. Der er tale om mere konkrete forhold. Mistanken handler fx om, at barnet/den unge har været udsat for en seksuel grænseoverskridende adfærd eller fysisk eller psykisk voldelig handling fra enten en voksen eller et andet barn. Mistanken kan opstå på baggrund af en nærmere observation af barnet/den unge, barnets/den unges egne udsagn om hændelser, der har fundet sted, udsagn fra andre, eller oplysninger man har fået fra anden side.

[Har du mistanke om vold eller overgreb, bør du gå direkte til kommunes beredskab, som du finder [her](#) eller på www.ballerup.dk.

Konkret viden

Konkret viden handler om de situationer, hvor et barn eller en ung har været udsat for en konkret handling i form af overgreb eller krænkelse fysisk, psykisk eller seksuelt, begået af en eller flere personer. Denne viden kan komme fra udsagn fra barnet/den unge selv, fra vidner eller fra tilståelse fra den person, som har udsat barnet eller den unge for overgreb eller krænkelse. [Har du konkret viden om vold eller overgreb, bør du gå direkte til kommunes beredskab, som du finder [her](#) eller på www.ballerup.dk.

Sparringsmuligheder

Det kan nogle gange være svært at vurdere, om en bekymring for et barn eller ung giver anledning til yderligere handling. Derfor er det vigtigt, at fagpersoner ikke står alene med deres bekymring eller tvivl.

Ved bekymring for et barn eller ungs trivsel eller ved tvivl om tegn på vold eller overgreb anbefales det at søge sparring hos nærmeste leder, sundhedsplejen, PPR eller vagterne i Center for Børne- og Ungerådgivningen.

Som udgangspunkt anbefales der først en intern sparring med nærmeste leder og eventuelle relevante samarbejdspartnere. Herefter kan vagterne kontaktes ved behov for yderligere rådgivning.

Vagterne arbejder til daglig med underretninger, mistrivsel, vold, overgreb og støtte til børn, unge og deres familier. Hvis du er bekymret for et barn eller ung eller er i tvivl om, hvordan du skal forstå eller handle på en bekymring, står vagterne altid til rådighed for faglig sparring og dialog. Ingen spørgsmål eller drøftelser er for små til at blive drøftet.

Vagterne kan kontaktes på telefon 44772092, i åbningstiden som er:

Mandag-onsdag kl. 8-15.15

Torsdag kl. 8-17

Fredag kl. 8-14.15

Vagterne kan også hjælpe med at finde den rette vej videre. Hvis din bekymring ikke vedrører bekymring for vold eller overgreb, eller hvis der er behov for andre faglige perspektiver, kan vagterne vejlede om relevante sparringsmuligheder og samarbejdspartnere. Er du i tvivl om, hvor du skal henvende dig, hjælper vagterne gerne med at afklare de videre muligheder. Du behøver ikke vide, hvem du skal kontakte før du ringer.

Viden

Underretningspligten

Efter § 133 i barnets lov skal personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, underrette kommunalbestyrelsen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage, at et barn har brug for særlig støtte.

Efter § 135 i barnets lov skal den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældrenes eller andre opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer barnets eller den unges sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Læs mere om § 133 og § 135 i barnets lov [underretningspligten] [her](#).

<https://www.sm.dk/arbejdsomraader/boern-og-unge-i-udsatte-positioner/underretningspligt>

Januscenteret

JanusCentret har siden 2003 arbejdet med børn og unge med seksuelt grænseoverskridende adfærd og har udviklet et værktøj, som kan benyttes, hvis der er tvivl om, hvordan man bør tackle den seksuelle adfærd, som barnet eller den unge udviser.

Læs mere om værktøjet - det såkaldte 'bekymringsbarometer' [her](#).

<https://www.januscentret.dk/bekymringsbarometer/>

Social- og Boligstyrelsen

Læringsmateriale:

Det kræver en særlig tilgang at opspore børn og unge, der er udsat for vold eller seksuelle overgreb, og håndtere sagen, så børn og unge oplever at blive mødt, anerkendt og få hjælp. Derfor har Social- og Boligstyrelsen bl.a. udviklet et særligt læringsmateriale om opsporing af vold og seksuelle overgreb.

Du bliver præsenteret for en materialepakke bestående af fire film og et dialogmateriale om temaet. Materialet kan med fordel anvendes på personalemøder eller temadage: [her](#).

<https://www.sbst.dk/viso/viden-fra-viso/laeringsfilm/laeringsfilm-om-opsporing-og-haandtering-af-overgreb-mod-boern-og-unge>

Anbefalinger:

Social- og Boligstyrelsens videnscenter SISO har desuden udarbejdet en række anbefalinger til kommunernes arbejde med overgreb mod børn og unge.

Læs mere om SISOs anbefalinger [her](#).

<https://www.sbst.dk/udgivelser/2023/anbefalinger-for-god-kvalitet-i-kommunernes-ind-sats-mod-overgreb-mod-boern-og-unge>

Center for Dagtilbud, Skoler og Klubber
September 2026

